

Roy, Oliver. *Avrupa Hristiyan mı?.* çev. Cynthia Schoch. New York: Oxford Üniversitesi Yayınları, 2019.

Nesrin ÜNLÜ

Marmara Üniversitesi, İlahiyat
Fakültesi, Din Sosyolojisi, İstanbul,
Türkiye

Roy, Oliver. *Is Europe Christian.* translated by Cynthia Schoch. New York: Oxford University Publications, 2019.

öz

Avrupa Hristiyan mı? Müslümanlar ve siyaset ilişkisi üzerinde tanınmış çalışmaları olan Olivier Roy'un son eseridir. Avrupa'da sekülerlik, Hristiyanlık ve popülizm denklemini analiz eden kitap, 1054 Doğu-Batı ayrımından günümüze kadar uzanan geniş bir tarih panoraması ve sosyal-siyasi spektrum sunmaya çalışmaktadır. Kitapta Müslüman göçmenler ve onların meseleleri direk bir tartışma konusu değildir; ancak, bir İslam araştırmacısı olan Roy'un 'Avrupa Hristiyan mı?' sorusu aslında 'İslam Avrupa ile uyumlu mu?' münakaşasına cevap bulmak için ortaya çıkmıştır. Zira, yazara göre, Müslüman göçmenlerin kamusal alanda yeni dini haklar iddia etmeleri, 1990'larda Avrupa'da yeni bir kimlik krizi doğurmuştur. Bu yeni kimlik krizi, 1960'lardaki kültür savaşlarından sonra Hristiyanlıktan uzaklaşan Avrupa'yı Hristiyan dini miras ve aidiyet üzerine yeniden düşünmeye sevk etmiş, yeni söylemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kitap, bu yeni bağlamda Avrupa değerleri ve Hristiyanlık ilişkisinin izlerini sürmeye çalışmaktadır. *Avrupa Hristiyan mı?*, Avrupa'da din-sekülerlik ilişkisini çalışanlar veya Hristiyanlığın günümüz Avrupa'sındaki yerini anlamak isteyenlerin faydalanabileceği bir kitaptır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Sekülerleşme, Popülizm, Din ve Kimlik.

ABSTRACT

Olivier Roy, a French political scientist well-known for his studies of political Islam, asks if Europe is Christian in his latest book. Roy presents a wide socio-political spectrum and a sweeping history of Europe from the Great Schism in 1054 to the contemporary period. Although the book does not directly address Muslim immigrants and their issues, Roy's question 'Is Europe Christian?' rises out of the widespread polemical question of whether Islam is compatible with European values. Discussing such compatibility requires answering what European values are. According to Roy, Muslims' demands in the public sphere sparked a new identity crisis in Europe in the 1990s. This new identity crisis challenged Europeans to rethink religious heritage and belonging to Europe that has been de-Christianized since the 1960s culture wars. Roy traces the relationship between Christianity and European values within this new context. *Is Europe Secular* is a book with some insights that can benefit those who want to understand the intersection between secularism, Christianity, and populism in modern Europe.

Keywords: Europe, Secularization, Populism, Religion and Identity.

Olivier Roy, Müslümanlar ve siyaset ilişkisi üzerinde tanınmış çalışmaları olan Fransız bir siyaset bilimcidir; başlıca çalışmaları Türkçeye de çevrilmiştir.¹ Roy'un tezleri, karşıtı Gilles Kepel'inkilerle birlikte Fransız ana akım medyasında kendine geniş bir yer bulabilmiştir.² Roy, bu son kitabında ise Hristiyanlığın günümüz Avrupa'sındaki konumunu ele almaktadır. Kitapta Müslüman göçmenler ve onların meseleleri direk bir tartışma konusu değildir ancak, bir İslam araştırmacısı olan Roy'un "Avrupa Hristiyan mı?" sorusu aslında "İslam Avrupa ile uyumlu mu?" münakaşasına cevap bulmak için ortaya çıkmıştır.³ Müslümanların uyumu üzerinde cereyan eden bu popüler münakaşa, Avrupalıları kimliklerinde dinin yeri hakkında düşünmeye sevk etmiştir.

Roy'a göre modern Avrupa tarihi, özellikle devletlerin inşa süreçleri ve siyasi kavramların şekillenmesi Hristiyan bir arka planda gerçekleşmiştir; ancak Avrupa özellikle 1960'lardaki karşı kültür protestoları sonrası giderek Hristiyanlıktan uzaklaşmıştır. Avrupa Birliği'nin kurucu babaları arasında zikredilen Fransız Robert Schuman,⁴ İtalyan Alcide De Gasperi ve Alman Konrad Adenauer dindar birer Katolik devlet adamıydı. 1957 Roma Antlaşması herhangi bir Hristiyanlık referansı içermese de, yukarıda zikredilen bu siyasi liderler Avrupa'nın Hristiyan bir ruh taşıdığını düşünmekteydiler. Belki de, Roy'un ifade-

Geliş Tarihi/Received: 24.01.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 09.03.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Nesrin ÜNLÜ
E-posta: nesrin.unlu@marmara.edu.tr

Atıf: Ünlü, Nesrin. "Roy, Oliver. *Avrupa Hristiyan mı?.* çev. Cynthia Schoch. New York: Oxford Üniversitesi Yayınları, 2019". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 57/1 (Haziran 2022), 71-73.

Cite this article: Ünlü, Nesrin. "Roy, Oliver. *Is Europe Christian.* translated by Cynthia Schoch. New York: Oxford University Publications, 2019". *Journal of İlahiyat Researches* 57/1 (June 2022), 71-73.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

1 Olivier Roy, *Siyasal İslam'ın İflassı*, çev. Cüneyt Akalın (İstanbul: Metis Yayınları, 2005); a.m.f., *Küreselleşen İslam*, çev. Haldun Bayrı (İstanbul: Metis Yayınları, 2016); a.m.f., *İslam'a Karşı Laiklik*, çev. Ender Bedisel (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2010); a.m.f., *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi*, çev. Mehmet Boralı (İstanbul: Metis Yayınları, 2019); a.m.f., *Kayıp Şark'ın Peşinde*, çev. Haldun Bayrı (İstanbul: Metis Yayınları, 2021); a.m.f., *Afganistan'da Direniş ve İslam*, çev. Kadri Mustafa Oraçlı (İstanbul: Yöneliş Yayınları, 2017).

2 François Burgat, *Understanding Political Islam* (Manchester University Press, 2020), 197.

3 Olivier Roy, "Is Europe Christian? - An Introduction", *The Immanent Frame* (Erişim 12 Aralık 2021).

4 Hatta Papa Francis, Schuman'a "saygıdeğer" ünvanı vererek Schuman için aziz olarak addedilme aşamalarını mümkün kılmıştır. bk. British Broadcasting Corporation (BBC), "Robert Schuman: Pope puts father of modern Europe on sainthood path" (Erişim 13 Aralık 2021).

siyle, Hristiyan ruh o kadar aşıkardı ki onlar için, Avrupa'nın resmi yazıda Hristiyan olduğunu belirtmeye gerek duymamışlardı (2). 2004 yılına gelindiğinde ise Avrupa'nın Hristiyan mirasının Avrupa Birliği Anayasası'nda zikredilip edilemeyeceği hararetle bir tartışmayı ateşleyebilmişti. Hristiyan mirasın zikredilmesi teklifinin reddedilmesi şöyle dursun, bizatihi bu teklifin bazılarınca ortaya atılması bile Roy'a göre artık Avrupa'nın Hristiyan dini kimliğinin herkesçe kabul edilen tartışmasız bir gerçeklik olmadığını göstermektedir. Roy kitapta, anlattığı bu değişimin izlerini sürmeye çalışmakta ve Hristiyanlığın farklı gruplar için günümüz Avrupa'sında ne anlama geldiğini ortaya koymaktadır.

Kitabın birinci bölümü Avrupa'nın Hristiyan tarihini 1054 Doğu-Batı Hristiyanlığı ayrışmasından Keşifler Çağı'yla Hristiyanlığın globalleşmesine kadar ana hatlarıyla okuyucuya sunar. Roy, değişen demografilerle günümüzde geline nokta Hristiyanlığın ağırlık merkezinin artık Avrupa olmadığını, 2013'de ilk defa Avrupalı olmayan bir papanın seçilmesinin bunun bir delili olduğunu söyler (25). Kısacası Roy'a göre, Avrupa kendini Hristiyan olarak tanımlasa bile, artık Hristiyanlık Avrupalı olarak etiketlenemez. (Burada Roy Batı Hristiyanlığını ve Avrupa'nın tarihi temsil gücünü kastediyor.)

Kitabın ikinci bölümde Roy, sekülerleşme konusunu ele alıyor. Geniş bir literatür üretmiş olan sekülerleşme araştırmaları bölümünde detaylı bir şekilde incelenmiyor; Roy daha ziyade seküler Avrupa kültürünün ve değerlerinin temelde hala Hristiyan olup olmadığı ile ilgileniyor. Avrupa'da dini tutumları araştıran anketler ibadet etme ve Hristiyanlığın temel inanç esaslarını benimseme oranlarında ciddi bir düşüş gösterse de, kendini Hristiyan olarak tanımlama oranları hala yüksek seyretmektedir. Popülist siyasi hareketler ve muhafazakâr sağ, özellikle Müslüman göçmenlere karşı, Hristiyan kimliğe vurgu yapmakta ancak Hristiyan kimliğine yapılan bu referanslar dini hayata herhangi bir diriliş yakalamayı hedeflememektedir. Roy'a göre sekülerleşme Hristiyan kimlik ile zoruşal bir tezatlık taşımamaktadır; nitekim, XX. yüzyılın ortalarına kadar baskın Avrupa kültürünün Hristiyanlığın sekülerleşmiş versiyonu olduğu düşüncesi çok yaygın bir düşüncedir. Mesela Fransız seküleristleri aile ile ilgili çoğunlukla Katolik kilisesiyle benzer ahlaki değerleri savunuyorlardı (40).

Sekülerleşme analizine devam eden kitabın üçüncü bölümü, Katolik Kilisesi'nin 1864'te kabul ettiği Syllabus Errorum'dan 1965'te tamamlanan İkinci Vatikan Konsili'ne kadar geçen sürede Kilise ve modernizm arasındaki çatışmaların temellerini ele almaktadır. Roy'a göre 1960'lardan önceki çatışmaların temelinde "Hakikatin kaynağı kimdir?" sorusu yer alırken, 1960'lardan sonra "Hakikat nedir?" sorusu tartışmaların odağına yerleşmiştir.

Kitabın dördüncü bölümünde Roy, Katolik kilisesi bünyesinde seküler topluma ulaşmak için ortaya çıkan hareketlerin Hristiyan kimliğin sekülerleşmesine zemin hazırladığını ifade etmektedir (58). Roy'a göre daha sonra Hristiyan demokratların gelişimini hazırlayacak olan Katolik Aksiyon hareketi, teolojyi kenara itip aksiyona odaklanan ilerici Hristiyanlar ortaya çıkarmıştır. İkinci Vatikan Konsili teoloji ve ilerici aksiyon arasındaki bu sürtüşmeye bir cevap sunmaya çalışmıştır. Roy'a göre, Protestan Avrupa'ya bakıldığında benzer bir durumun orada da olduğu, hatta Protestan kiliselerinin çoğunlukla 19. yüzyılda "kendi kendine" sekülerleştiği ve böylelikle *Kulturkampf* tecrübesini yaşamadıkları görülür (60). "Kendi kendine sekülerleşme" süreci etik değerlerin teoloji ve inançtan önemli olduğu ve hatta sekülerleşmenin ilahî planının bir parçası olduğu gibi yeni dini düşünceler üretmiştir (63).

1960'lardaki dönüşümü ele alan bir sonraki bölümde Roy, Avrupa'nın bu dönemki etkileşimlerle, sekülerleşmiş Hristiyan değerlerin yerine "bireyleşme, özgürlük ve nefsi arzulara değer verme" gibi sosyal değerlerin ikame edildiğini söyler (71). 1960'larda yükselen bir diğer değer ise doğadır; çevrecilik, vejeteryanlık, organik yiyecekler ve alternatif tıp bu bağlamda ilgi toplayan popüler konulardır. Roy'a göre, 60'ların değerleri takip eden yıllarda kanunlaşarak kurumsallaşmıştır. Mesela, kürtaj ve aile hukuku ile ilgili kanunlar Fransa'da 1974-1981 arasında değişmiştir; İtalya'da 1970'e kadar boşanma, İrlanda'da 1960'lara kadar evlenen bir devlet memuru kadının çalışması yasaktır (77).

Kitabın altıncı bölümü 1960'larda değişen cinsel ahlak normlarına karşı Katolik kilisesinin tutumunu ele alır. Roy, yeni seküler değerlere karşı mücadelede sadece Katolik Kilisesi'nden örnekler vermesinin sebebini Protestan Kiliselerin kendi kendini sekülerleştirmesi olarak açıklar (86). 1968'de Papa Paul VI, cinsel ahlak hakkında bir genelge olan *Humanae Vitae*'yı yayınladı ve doğal olmayan her türlü doğum kontrol metodunun Kilise öğretilerine göre yasak olduğunu, bunun insan hayatını korumanın bir türü olduğunu bildirdi. Kilise'ye göre kürtaj, ötenazi ve aile yapılanması hususlarında Avrupa bir 'ölüm kültürü' batağına saplanmıştı. Kilise'nin doğum kontrolü karşıtlığı aynı zamanda 60'ların özgürlük ve hedonizmi önceleyen gençlik hareketine karşı bir meydan okumaydı (81). Takip eden yıllarda da Kilise'nin sivil toplum ve devlet ile birincil mücadelesi, kürtajdan aile tanımına kadar cinsel ahlak normları ile ilgiliydi. Kilise, *Katolik Aksiyon* hareketi gibi siyasi aksiyona odaklanmayı da reddetmiş ve sadece dini mesajını su katmadan saf bir şekilde iletme hedeflemiştir.

Avrupa ve "öteki" meselesini analiz ettiği bölümde Roy, Müslümanların Avrupa'daki varlığının Hristiyan değerler tartışmasına nasıl katkı yaptığını tartışıyor. Roy'a göre, Avrupa'da İslam ve göçmen karşıtı aşırı sağ grupların önemli bir bölümü Hristiyan köklere vurgu yapsa da Avrupa'daki seküler liberalliğe karşı kültür savaşını vermekte olan Katolik Kilisesi'nin hedefleri bu siyasi hareketlerle uyusmamaktadır. Katolik Kilisesi İslam'ı kendi eşiti görmese de, aşırı sağın ve aşırı seküleristlerin savunduğu gibi İslam'ın engellenmesi taraftarı değildir. Kısacası, Kilise dinlerin eşitliğini savunmamaktadır ancak Müslümanların kendi yerini bilerek serbestçe ibadet etmesini arzu etmektedir. Mesela, Kilise 1980'lerde Müslümanlara kilise binalarını kullanmaları için kiralamada ya da ücretsiz vermede bir beis görmezken, Floransa gibi şehirlerde mega camiler yapılmasına karşı çıkmıştır (113).

Kitabın son bölümü kamusal alanda dini tezahürlerle ilgili tartışmaları Müslüman ve Hristiyan örnekleri karşılaştırarak ele almaktadır. Yazara göre Hristiyan kimlik ayrıcalık taşımakta ancak Hristiyanlık "din" olarak diğer dinlerde olduğu gibi kamusal alanın ancak dış kıyılarında kendine yer bulabilmektedir. Başka bir ifadeyle imtiyazlı konuma sahip olan Hristiyanlığın sekülerleştirilmiş versiyonudur. Örneğin 2009'da AİHM'de görülen *Lautsi v Italy* davasında, İtalya hükümeti haçın İtalyan kültürünün milli bir sembolü olduğunu ileri sürmüştür. Buna karşın Katolik piskopozlar haçın bu şekilde sadece kültürel bir sembole indirgenmesinden rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir (147).

Roy'un kitabın başlığındaki soruya verdiği cevap bir başka ifadeyle kitaptaki temel argüman şöyle özetlenebilir: Avrupa'da dominant kültür 1960'lardaki kültür savaşlarına kadar Hristiyanlıktır, ancak kiliseler 1960'lardaki kültür savaşını kaybetmiş ve Avrupa değerleri Hristiyanlık'tan uzaklaşmıştır. Müslüman göçmenlerin kamusal alanda yeni dini haklar iddia etmeleri 1990'larda Avrupa'da yeni bir kriz doğurmuştur. Bu çerçevede, Avrupa'da Hristiyanlığa karşı benimsenen tavırları üç kategoride toplayabiliriz; birincisi Hristiyanlığa karşı olan seküleristler, ikincisi göçmenlere (özellikle Müslüman göçmenlere) karşı Hristiyanlığa kimlik olarak sarılanlar, üçüncüsü sayıca azınlıkta olan Avrupa'yı yeniden Hristiyanlaştırmak isteyen inanç grupları. Roy'a göre Hristiyan kimliğini öne çıkaran popülist sağ gruplara katılan bazı inanç grupları aslında paradoksal bir şekilde Avrupa'da Hristiyanlığın daha hızlı bir şekilde sekülerleşmesine katkı yapmaktadır. "Eğer Avrupa yeniden Hristiyanlaşacaksa; bunun için siyasetçilere değil, peygamberlere ihtiyaç duymaktadır" (150). Roy'a göre, Avrupa "ruh" sahibi olabilmek ve içinde bulunduğu krizleri(Müslümanlar, göçmenler de dâhil) aşmak için liberal değerlere geri dönmeli ve Hristiyan kimliğe değil Hristiyan dini mirasa yer vermelidir.

Avrupa Hristiyan mı? kitabı çok geniş bir tarihi ve sosyal-siyasal spektrumu yansıtmaya çalışmaktadır. Sunduğu iddiaları savunacak çeşitli örnekler kullansa ve bazı temel referanslar gösterse de kitap araştırma eserinden ziyade deneme(essay) tarzında yazılmış bir eserdir. Önemli sorular ve bakış açıları sunan kitap, günümüz Avrupa'sında sekülerizm, Hristiyanlık ve popülizm üçgeni üzerinde çalışanların istifa edecekleri bir eserdir. Ancak Roy'un kitaptaki temel tezi aynı zamanda bazı soru işaretleri uyandırmaktadır. Kitaptaki anlatı Avrupa'nın tarih boyunca Hristiyan olmayan "öteki" ile hem Avrupa'da hem de sömürge coğrafyasında ilişkisini hiç hesaba katmamaktadır; 1960'larda yükselen eleştirilerden biri de budur. Tarihle, yani "beyaz" ilgilerin/çıkarların şekillendirdiği bir Hristiyanlık yorumu ile yüzleşmek Avrupa'ya arınmış daha iyi bir "ruh" kazandırabilir.⁵ Nihayetinde, ne Avrupa ne de Hristiyanlık yorumu değişmeyen, sabit projelerdir.

Hakem Değerlendirmesi: Editörler Kurulu değerlendirdi.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Editorial Board evaluated.

Declaration of Interests: The author have no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA

- Burgat, François. *Understanding Political Islam*. çev. Thomas Hill. Manchester: Manchester Üniversitesi Yayınları, 2020.
- Fadil, Nadia. "Is Europe (still) White?". *The Immanent Frame*. Erişim 12 Aralık 2021. <https://tif.ssrc.org/2020/08/04/is-europe-still-white/>
- Roy, Olivier. *Is Europe Christian*. çev. Cynthia Schoch. New York: Oxford Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Roy, Olivier. *Siyasal İslamın İflası*. çev. Cüneyt Akalın. İstanbul: Metis Yayınları, 2005.
- Roy, Olivier. *Kayıp Şark'ın Peşinde*. çev. Haldun Bayrı. İstanbul: Metis Yayınları, 2021.
- Roy, Olivier. *Küreselleşen İslam*. çev. Haldun Bayrı. İstanbul: Metis Yayınları, 2016.
- Roy, Olivier. *Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi*. çev. Mehmet Morali. İstanbul: Metis Yayınları, 2019.
- Roy, Olivier. *Afganistan'da Direniş ve İslam*. çev. Kadri Mustafa Orağlı. İstanbul: Yöneliş Yayınları, 2017.
- Roy, Olivier. "Is Europe Christian? An Introduction". *The Immanent Frame*. Erişim 12 Aralık 2021. <https://tif.ssrc.org/2020/07/07/is-europe-christian-an-introduction/>